

INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI: GIBRID TA'LIM MAZMUN-MOHİYATI

Matquliyev Jasurbek Davlatnazar o'g'li

Osiyo Xalqaro Universiteti 1-bosqich magistranti

Xudayorova Zebuniso Otanazarovna

*Namangan Davlat Universiteti mustaqil izlanuvchisi,
Chirchiq oliy tank qo'mondonlik muhandislik bilim
yurti Gumanitar fanlar kafedrasida katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada ta'lim tizimida bugungi davrda eng dolzarb ta'lim turlaridan biri hisoblanmish Gibrid ta'lim tizimi, uning qulayliklari hamda kamchiliklari tahlili yoritilgan.

Tayanch so'zlar: Gibrid ta'lim, onlayn ta'lim, zoom, aralash ta'lim, pedagogik tayyorgarlik, kadr, inson omili, pedagog, Davlat dasturlari.

Bundan bir necha yil oldin butun dunyoni larzaga solgan “Koronavirus” pandemiyasi hali-beri birontamizning yodimizdan ko'tarilmasa kerak. Boisi ayni ushbu dunyo boshiga kelgan kulfat bizni atrofimizdagi jamiki borliq haqida chuqurroq mushohada yuritish uchun o'z uylarimizga qamab qo'ygandek bo'ldi go'yo. Vaqt mintaqalari harakatsiz qolgandek bo'ldi. Ammo ba'zi soha vakillari borki, ular eng katta yukni o'z gardaniga olgan shifokorlar toifasidan keyin jonkuyarlik bilan faoliyatlarini davom ettirdilar.

Bu, shubhasiz- pedagoglardir.

Zero ta'limdagi bir kunlik bo'shliq o'rnini kelajakda o'nlab yillar bilan ham davolab bo'lmasligi ayni haqiqatdir.

Ta'lim-tarbiya ishi bilan mashg'ul bo'lgan pedagogning faoliyati ta'lim uchun sharoit yaratishga, o'quv jarayonida shaxsning ehtiyoj va ist'edodini shakllanishiga yo'llangan bo'lishi kerak. Ya'ni, pedagog faoliyati doimo quyidagi didaktik masalalarni yechishga qaratiladi: “nimani o'qitish kerak?”, “kimni o'qitish kerak?” va “qanday o'qitish kerak?”

Bu savollarga to'g'ri yechim topish, u yoki bu vaziyatlardan pedagogik maqsadga muvofiq yo'l topa olish pedagogidan yuksak mahorat va chuqur kasbiy bilimni talab etadi. Bu muammolarning yechimi pedagogika fani asosiy qonunlarini bilishga asoslanadi.

O'qituvchilik kasbi ulug' va sharaflil, murakkab, o'z o'rnida mas'uliyatli kasblardan biridir. Dunyodagi barcha insonlarni komil shaxs bo'lib yetilishiga o'qituvchi sababchi bo'ladi. Barcha joylardagi hamma kasb-hunarli, ilmiy, olim-fuzalolar o'qituvchining mehnati samarasidir. O'qituvchi mehnatini biror narsa bilan

taqqoslab bo'lmaydi. O'qituvchilik kasbini egallashga intilayotgan har bir inson o'zida avvalo iroda, sabr-matонат, pedagogik mahoratni, o'qituvchilik ixtisosligiga xos bilim, malaka, ko'nikmalarni egallashi lozimdir.

Hozirgi kunda Ta'lim-tarbiya jarayonlarida maxsus tayyorlangan kadrlarga talab ortib bormoqda, ayniqsa ushbu kadrning kasbiy kompetentligi juda ahmaliyatli bo'lib bormoqda.

Sababi ta'lim-tarbiya jarayonlarida pedagogning maxsus tayyorgarligi, ilmiy salohiyatligi, kasbiy kompetentlikga ega ekanligi, psixologik barqarorligi, bilim, malaka, ko'nikmalarining natijadorligi ta'lim sifatining yuqori bo'lishiga asos vazifasini o'tay ioladi va albatta mana shunday kadrlar bilangina Yangi O'zbekistonni qura olamiz.

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni vujudga keltirish, do'stona muhitni yaratish muammosining muvaffaqiyatli hal etilishi, fan o'qituvchilari va maktab rahbariyatining egallagan bilim, ko'nikma malakalari va shaxsiy insoniy fazilatlarini egallaganlik darajasiga bog'liq bo'ladi. Shu o'rinda mavzuyimizning o'zagiga qaytsak, yani eng qiyin damlarda yukimizni yengil qilib bergan ta'lim shakli - Gibridd ta'lim haqida gaplashsak.

Ayni pandemiya davrida Masofaviy shaklda ta'lim olayotgan o'quvchilarning darslari "Onlayn maktab" loyihasi doirasida tashkil etiladigan darslar orqali berib borildi. Bunda maktab o'qituvchilarining asosiy vazifasi masofaviy ta'limdagi o'quvchilarning kundalik davomatini yuritish, "Onlayn maktab" loyihasi doirasida tashkil etiladigan darslarda beriladigan vazifalarni tekshirib, bajarilishini nazorat qilib boradi. Ya'ni maktabda dars bergan o'qituvchi masofada ta'lim olayotgan o'qituvchiga alohida dars o'tib bermaydi.

Ta'kidlash lozim, 2020-yil 18 avgustdan boshlab 1-11-sinflar uchun televizion darslarni tasvirga olish ishlari boshlab yuborilgan. Onlayn darslarni tasvirga olish ishlariga respublikamizning eng malakali 117 nafar pedagoglari jalb etilgan. Bundan tashqari ushbu darslar ustida 8 nafar surdo-tarjimon hamda 15 nafar muharrir ishlamoqda. Onlayn maktab" televizion darslari joriy yilning 2020-yil 14 sentyabrdan efirga uzatila boshlanadi.

Gibridd ta'lim - bu an'anaviy yuzma-yuz o'qitishning qo'shimcha oflayn yoki masofaviy ta'lim usullari (masalan, tajribaviy o'rganish va raqamli kurslarni o'tkazish) bilan kombinatsiyasi. Maqsad – mazmunni samarali o'rgatish va o'quvchilarning ta'lim ehtiyojlarini qondirish uchun o'quv malakalarining to'g'ri kombinatsiyasini qo'llashdir. Bir so'z bilan aytganda, bu ta'lim usuli bo'lib, unda shaxslar shaxsan, boshqalar esa onlayn tarzda ishtirok etadilar.

Aralash ta'lim - bu oflayn va onlayn o'qitishning aralashmasi. Gibridd ta'limdan farqli ravishda, aralash ta'lim an'anaviy yuzma-yuz o'qitishga erishish uchun uni almashtirishdan ko'ra, onlayn o'qitishdan foydalanadi. Aralashtirilgan ta'lim odatda

talabalarning savollar berish, topshiriqlarni bajarish va boshqa talabalar bilan hamkorlik qilish uchun onlayn muloqot qilishni o'z ichiga oladi. Yuqoridagi misoldan foydalanib, o'qituvchi ikki kunlik yuzma-yuz o'qitishni rejalashtirishi va talabalarga bo'sh vaqtlarida onlayn forum postlarini yozishni buyurishi mumkin. Ta'limning ikkala turi ham yuzma-yuz o'rganish va onlayn o'rganish aralashmasini o'z ichiga oladi, ammo ikkita dastur stsenariysida o'quvchilar uchun ba'zi farqlar mavjud. Gibrid o'rganish orqali yuzma-yuz o'quvchilar va onlayn o'quvchilar turli shaxslardir. Aralashtirilgan ta'lim orqali bir kishi shaxsan yoki onlayn tarzda o'rganishi mumkin.

Aralashtirilgan ta'lim faqat masofaviy ta'limni an'anaviy o'qitish bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan bo'lsa, gibrid ta'lim esa onlayn yoki oflayn rejimda eng yaxshi tarkibni o'rgatish uchun har qanday mumkin bo'lgan ta'lim texnologiyasini birlashtirishga qaratilgan. Aralashtirilgan ta'lim masofaviy ta'lim va an'anaviy o'qitish o'rtasidagi teng muvozanatga qaratilgan bo'lsa, gibrid ta'lim ko'proq onlayn yoki noan'anaviy o'qitishga moyil.

Shu o'rinda gibrid ta'limga yondosh bo'lgan gibrid sinflarga ham ta'rif berib o'tsak. Gibrid sinf - bu talabalar o'rganish uchun turli xil texnologiyalardan foydalanishlari mumkin bo'lgan sinfdir. Gibrid sinfda o'qituvchilar o'quvchilarga o'rganishga yordam berish uchun turli usullardan, jumladan, kompyuterlar, internet va boshqa elektron qurilmalardan foydalanishlari mumkin.

Zamonaviy maktablarda gibrid sinflar tobora ommalashib bormoqda. Ular onlayn ta'lim va an'anaviy, yuzma-yuz o'qitishning kombinatsiyasi. Bunday o'quv muhiti talabalar va o'qituvchilar uchun juda ko'p afzalliklarga ega. Talabalar uchun gibrid sinflar o'z tezligida o'rganish va vaqt va kuchga ega bo'lganda darslar ustida ishlash uchun moslashuvchanlikni taklif qiladi. Ushbu turdagi o'qitish talabalarga bevosita yordam bera oladigan o'qituvchi bilan ishlash orqali dars vaqtidan ko'proq foydalanish imkonini beradi. O'qituvchilar gibrid sinflardan ham foyda ko'radilar, chunki ular onlayn darslar orqali ko'proq talabalarni qamrab olishlari va muhtojlarga ko'proq shaxsiy e'tibor berishlari mumkin.

Bugungi texnologiyaga asoslangan dunyoda talabalarga darsda muvaffaqiyat qozonishlariga yordam beradigan vositalardan foydalanishlari muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda sinfda texnologiyadan foydalanish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Milliy ta'lim assotsiatsiyasi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotga ko'ra, "o'qituvchilarning 97 foizi o'z sinflarida texnologiyaning ba'zi turlaridan foydalanishlarini aytishadi" ("Classrooms Going High-Tech"). Shuni hisobga olgan holda, ko'plab maktablar o'quvchilarning bilimini yaxshilash maqsadida o'z sinflariga texnologiyani kiritish yo'llarini izlamoqda.

O'z navbatida gibrid ta'lim bir qator afzalliklar va kamchiliklarga ham ega, quyida ularni sanab o'tamiz:

-Gibrid ta'limda o'qituvchi interaktivlikni va talabalarning faolligini yaxshilash uchun IQKitsMemos o'qitish dasturining resurslari va funksiyalaridan foydalanadi;

-An'anaviy o'qitish rejimi makon va dastur bilan cheklangan. Ammo gibrid o'rganish bu cheklovni buzadi;

-o'qituvchilar YouTube'da ma'ruza yozib olish tizimini o'rnatish orqali onlayn va oflayn o'rganish uchun raqamli xona yaratishlari mumkin;

-Talabalar onlayn ma'ruzani ko'rish uchun tarmoqqa kirishlari kifoya.

Kamchiliklar:

-O'qituvchi va talabalar uchun axborot texnologiyalari ko'nikmalarini egallash zarur. Biroq, texnologiya davrida har bir insonning yangi texnologiyalarga moslashuvi avvalgidan ancha kuchliroq;

-Bundan tashqari, ba'zi onlayn o'quv platformalarida beqaror ish muhiti, sekin tezlik, ishda kechikishlar, yomon moslik yoki etarli darajada insoniylashtirilgan xizmatlar kabi kamchiliklar mavjud;

-Talabalar uylaridagi zaif tarmoq muammosiga ham tizim ishini sustlashtiradi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda oliy ta'limni rivojlantirish, ta'lim faoliyatiga ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish, kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarishni integratsiya qilishning ta'sirchan mexanizmlarini yaratishga yo'naltirilgan keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, ta'lim xizmatlarining zamonaviy rivojlanish tendensiyasi tarmoqqa xorijiy mamlakatlarning yetakchi ta'lim muassasalari ilg'or tajribasini yanada kengroq joriy qilish, ular bilan yaqin sheriklik munosabatlarini mustahkamlash, ta'lim sohasiga chet el investitsiyasini jalb etish uchun qulay shart-sharoit yaratishni taqozo etmoqda. Toshkentda AQSHning Vebster universitetini tashkil etish loyihasi ham ayni talablar asosida amalga oshirildi.

2021-yil 18 fevral kuni mazkur ta'lim dargohida bo'lib o'tgan taqdimotda universitetda yanada inklyuziv, qayishqoq va shaffof tarzda ta'lim berish imkoniyatlari namoyish qilindi. Tadbir oliy o'quv yurtining videokonferensaloqa vositalari bilan to'liq jihozlangan ma'ruza xonalaridan birida tashkil etildi.

Garchi, O'zbekistonda masofaviy ta'lim rivojiga aynan pandemiya kuchli turtki bergan bo'lsa-da, jahonning ayrim universitetlari shunga o'xshash texnologiyani ancha avval qo'llay boshlagani ma'lum. Xususan, Vebster universiteti ham onlayn tartibda ta'lim berish hamda mavjud kurslarni elektron tarzda boshqarish (World Classroom) tajribasiga ega. Toshkentdagi Vebster universiteti ham karantinning birinchi kunidanoq dars soatini kamaytirmasdan, barcha talabalar uchun o'qishni masofaviy shaklga o'tkazdi. Tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, ta'lim berishning gibrid formati talabalarga qayerda bo'lishidan qat'iy nazar xalqaro darajada ta'lim olish imkonini beradi. Zero, bunda ta'lim olish sifati ham, o'qituvchi va guruhdoshlar bilan birgalikda harakat qilish imkoniyati ham saqlanib qoladi.

Dars namoyishidan keyin universitet rahbariyati tomonidan ommaviy axborot vositalari vakillari uchun brifing tashkil etildi. Brifingda jurnalistlar o'zlarini qiziqtirgan savollarga atroflicha javob oldi.

Ma'lumot uchun: Vebster universiteti 1915 yilda nodavlat oliy ta'lim maskani sifatida tashkil etilgan bo'lib, bosh qarorgohi AQSHning Missuri shtatidagi Sent-Luis shahrida joylashgan. Hozirgi kunda universitet 9 mamlakatning 62 shahrida faoliyat olib bormoqda.

Jami talabalar soni 1200 nafarni tashkil etadigan Vebster Toshkent universiteti mazkur oliy ta'lim muassasasining AQSHdan tashqaridagi eng yirik filialidir.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, Gibrid ta'lim bu masofalarni bir zumda bosib o'tuvchi qulaylik va ta'limdagi yangi yengillikdir. Unda Namoyish davomida talabalarning bir qismi o'quv xonasida o'qituvchi yonida joylashdi, qolganlar esa "Zoom" dasturi orqali darsga qo'shildi. Dars jarayonida taqdimotni barcha birdek kuzatib bordi, o'qituvchilar bilan talabalar muayyan vaqtda savol-javob uyushtirdi. So'ngra talabalar gibrid o'quv xonalarida o'tilgan darsdan olgan taassurotlari bilan o'rtoqlashdi. Ta'lim olishning gibrid formatida, talabalar faqat leksiyada ishtirok etishdan tashqari, dars haqida yozib olingan videoni qayta ko'rish imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, ular shu paytning o'zida guruh topshirig'i bilan ham shug'ullanadi yoki berilgan mavzuni guruhdagilar yordamida muhokama ham etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ochilov M. Muallim qalb me'mori "O'qituvchi" 2001 y.
2. Quchqarova M.N. "Pedagogning kasbiy kompetentligi va kreativlik" -T.: 2022-y
3. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat. - T.: Nizomiy nomli TDPU, 2005 y,149 b.
4. Karimova B. "Ta'lim muassasasiga rahbarlik qilishning boshqaruv madaniyati. pedagogik menejmentda kreativlik va kasbiy kompetensiyani shakllantirish" 2023 y.
5. Axmedova M. "Pedagogik kompetentlik", -T.: 2018 y.
6. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. Monografiya. -T.: Fan va texnologiyalar, 2013 y.
7. Mamatqulova Sh.O'. "Yosh pedagoglarning psixologik-pedagogik kompetentligini shakllantirishning nazariy jihatlar" -T.: 2022 y.
8. Rahimov S. "Oliy ta'limda gibrid shakli namoyish qilindi" –T.: O'zbekiston milliy axborot agentligi rasmiy sayti : <https://uza.uz>